

ANMELDELSER

MARTIN HOLBRAAD: *Truth in Motion: The Recursive Anthropology of Cuban Divination*. Chicago: The University of Chicago Press. 2012. 344 sider. Illus. ISBN 978-0-226-34920-6 (hb). Pris: USD 78.00. ISBN 978-0-226-34921-3 (pb). Pris: US \$ 26.

Martin Holbraads monografi *Truth in Motion: The Recursive Anthropology of Cuban Divination* bygger på længerevarende feltarbejder i Havana, Cuba, og fokuserer på *santería* og primært *ifá*-spådomskunst – to grene af den blandingsreligion, der er opstået ud af de religioner, slaverne tog med sig fra Vestafrika, og den katolicisme, som de spanske kolonisateurer vedkendte sig. Disse former for religiøsitet og spiritualitet fik stor popularitet i kølvandet på den økonomiske krise, der i større eller mindre grad har præget Cuba siden 1990'erne, hvor Cuba efter Østblokkens fald oplevede stor fattigdom og dermed også massiv udvandring fra landet. Martin Holbraad har i sit tidligere arbejde blandt andet fokuseret indgående på den økonomiske side af *ifá*, men i denne bog er hans ærinde primært teoretisk og særdeles ambitiøst og radikalt. Det overordnede spørgsmål lanceres således: „Hvordan kan det nye repertoire af begreber, som dannes af *ifá*-spådomskunst bane vejen for en gentænkning af antropologiens sandhedsforståelse i bevægelig form – dvs. at begrebsliggøre antropologien som en generator af begreber?“ (s. xix). Holbraad hævder, at de fleste af de erfaringer, vi gør os om anderledes „spirituelle“ verdener, alt for let forfalder til at være efterrationaliserede genfortolkninger eller falske allegorier. Han forsøger at indfange det kaos eller chok, som en anden virkelighed indbefatter, hvis man tager den alvorligt.

At anmelde denne bog er ikke nogen let opgave. Mit motiv til at anmelde bogen skyldes en interesse for Cuba og afrocubansk *santería* og *ifá*. Men det bliver allerede på første side klart, at etnografien er sekundær i forhold til bogens projekt. Med afsæt i blandt andre Gilles Deleuze vedkender Martin Holbraad sig, at han i højere grad er drevet af en filosofisk interesse for at „studere begreber såvel som den kærlighed, der ligger i at skabe dem“. Han ser dog samtidig sit projekt som antropologisk i og med, at han forklarer, at han ønsker at foretage et opgør med repræsentationstanken, dog uden at smide barnet „sandhed“ ud med badevandet. Han argumenterer således for, at *babalawos*, hvilket bogstaveligt betyder „himmelighedernes fædre“, dvs. de religiøse *ifá*mestre, ikke blot repræsenterer et bestemt verdensbillede, men foretager ontologiske transformationer af virkeligheden.

Bogens første 70 sider bruger han på at forklare sit afsæt i det han kalder en *recursive anthropology*. Dette betyder, at han ønsker at gøre op med en tilgang til studier af spådomskunst (*divination*), der fokuserer på at forstå det, folk tror på (deres „*beliefs*“). Han argumenterer i stedet noget kryptisk for, at en antropologisk tilgang til studier af spådomskunst handler om alternative sandheder (*truths*) i betydningen, at det går ud på at forstå deres påberåbelse af sandhed (*truth claims*) som netop den form for påstande, som aftvinger, at man tror på dem. Med andre ord er det, der for de ikke-ontologiske antropologer fremstår som „*beliefs*“, i virkeligheden alternative sandheder, for vi lever ikke i den samme verden, men i forskellige ontologiske verdener. Det ubesvarede spørgsmål forbliver dog, hvorledes Martin Holbraad selv opnår adgang til disse alternative sandheder. Hvis der ikke findes en fælles verden, men alternative ontologiske verdener, hvordan kan antropologen så forstå disse? Forudsætter etnografiens metode ikke netop muligheden for intersubjektivitet?

Selvom der bestemt er noget fascinerende ved den intellektuelle præmis for hans bog, der går ud på at spørge „hvis sandhed går forud – babalawoens eller den intellektuelles?“ – har det efter min mening karakter af en blanding af at hælde gammel vin på nye flasker og en villet mysticisme. At etnografer bliver forbavsede i felten og dermed tvinges til at stille spørgsmålstejn ved deres egen forforståelse, er jo ikke nogen ny indsigt. Han skriver, at det er bevidst, at han vælger at starte med en lang teoretisk ekskurs frem for at starte etnografisk, da han mener, at det er nødvendigt, at læseren frigør sig fra sin egen forforståelse af det givne fænomen for at kunne sætte pris på og erkende sandhedsværdien af denne alternative cubanske ontologi. Men det rejser spørgsmålet, om det i virkeligheden ikke er Holbraad, Eduardo Viveiros de Castro med flere, der her konstitueres som „kultens fædre“ – besiddere af hellig viden. Denne viden er ikke hemmelig, men dog meget svært tilgængelig.

Med afsæt i Wittgensteins berømte sætning, „hvis en løve kunne tale, ville vi ikke vide, hvad den sagde“, argumenteres der for eksistensen af de anderledes ontologiske verdener, men de cubanere, han beskriver, er hverken løver – eller ting, man kan tænke igennem – men subjekter. De er med andre ord del af vores fælles menneskelighed, om end de erfarer verden i en anden kulturel terminologi. Det indebærer også, at de som os besidder en vis refleksivitet. Ligger der ikke en vigtig skelnen i at forholde sig til forholdet imellem ideologi og praksis, *worldview* og *lifeworld*? En ting er, hvad folk siger, de tror på, og noget andet er, hvad de rent faktisk tror. „Orula tager ikke fejl“, er et mantra, man tit hører hos babalawos, og derved mener jeg, at man ikke bør overse det forhold, at de herigennem konstituerer deres magt. Holbraad tager derimod denne påstand bogstaveligt. Men spørger man cubanske udøvere af *santería/ifá*, er deres religiøse engagement

præget af en langt større grad af refleksivitet, skepsis og tvivl. Det er min erfaring, at cubanere, der opsøger en babalawo eller *santéro/santéra*, ikke nødvendigvis tror fuldt og fast på hvert et ord, de siger. De prøver sig ofte frem og reflekterer over, hvem de har tillid til, og hvorfor såvel som hvad der virker.

Selvom Martin Holbraad også nævner betydningen af den økonomiske krise på Cuba for fremvæksten af charlataner og opportuniste, der blot ønsker at tjene penge på religion, hævder han, at netop disse udøvere er autentiske og troværdige. Ligesom Orula ikke tager fejl, er de ukorrumperede, og deres påberåbelse af sandhed kan og skal tages for gode varer. Fremfor at se religiøse udøvere som skiftende imellem forskellige bevidsthedstilstande er der er i hans optik tale om et enten eller. Enten er de forfalskere af sandheden, eller også genererer de nye ontologiske sandheder. Med andre ord opfordres læseren til at kaste egen kritiske dømmekraft over bord og så at sige blive indviet i „kulten af ontologer“. Og med denne insisteren på at have skabt en ny „sandhed“, kan man som læser enten købe ideen eller ej.

Bogens projekt er meget ambitiøst, og den er skrevet på et fagligt højt niveau, der til tider er en smule indforstået. Den henvender sig til antropologer med en særlig teoretisk interesse for spådomskunst såvel som en interesse for nyere antropologiske teoretiske debatter vedrørende den såkaldte „ontologiske vending“.

*Susanne Bregnbæk
Ph.d., postdocstipendiat
Institut for Antropologi
Københavns Universitet*

MIKKEL BILLE & TIM FLOHR SØRENSEN: Materialitet. En indføring i kultur, identitet og teknologi. Frederiksberg: Samfundslitteratur 2012. 251 sider. Illus. ISBN 978-87-593-1570-5 (pb). Pris: 298 kr.

Materialitet er en udmærket præsentation af forskellige teoretiske strømninger inden for de seneste årtiers forskning i materiel kultur under fagene arkæologi og antropologi – hovedsageligt sidstnævnte. Disse strømninger forankres i fagenes teoriehistorie og foldes ud gennem velvalgte og forklarende etnografiske eksempler, der er nemme at huske efter endt læsning. Bogen består af et indledende og otte tematiske kapitler, der spænder bredt fra temaerne teknologi, tingenes agens, landskab, hjem, sanser og atmosfærer over forbrug, fetichisme, udveksling, forfald og affald til kulturarv, det immaterielle og metodiske strategier inden for materialitetsstudier.